

39

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 3. CİLT

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

39.

KAZI SONUÇLARI

TOPLANTISI

3. CİLT

22-26 MAYIS 2017

BURSA

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 178/3
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 3551/3

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Adil ZME

22-26 Mayıs 2017 tarihlerinde gerçekleştirilen 39. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin ve Uludaę niversitesi'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Yakup řahiner, Mehmet Esen, Sibel Gök

Kapak Resmi: Aygün Meriç, İznik Roma Tiyatrosu

ISBN: 1017-7655

Kapak Resmi : Aygün MERİÇ

İznik Roma Tiyatrosu
Basım Yeri : Star Matbaacılık / BURSA
0224 249 33 20
Sertifika No : 15366

**39. ULUSLARARASI KAZI,
ARAşTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU BİLİM KURULU**

**SCIENTIFIC COMMITTEE OF 39th INTERNATIONAL
SYMPOSIUM OF EXCAVATIONS, SURVEYS AND ARCHAEOOMETRY**

Prof. Dr. Yusuf ULCAY
Prof. Dr. Mustafa şAHİN
Prof. Dr. Charles Brian ROSE
Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN
Prof. Dr. Havva İşKAN İşIK
Prof. Dr. Hakkı ACUN
Prof. Dr. İ. Hakan MERT
Prof. Dr. Berna ALPAGUT
Prof. Dr. Nicholas D. CAHILL
Prof. Dr. Aziz NOVRUZLU
Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE
Prof. Dr. Miroslav NOVAK
Prof. Dr. Douglas BAIRD
Doç. Dr. Derya şAHİN
Doç. Dr. Necmi KARUL
Doç. Dr. Aygün EKİN MERİÇ
Yrd. Doç. Dr. V. Belgin DEMİRSAR ARLI
Yrd. Doç. Dr. Filiz İNANAN

YAYIN KURALLARI

Göndereceğiniz bildiri metinlerinin aşağıda belirtilen kurallara uygun olarak gönderilmesi, kitabın zamanında basımı ve kaliteli bir yayın hazırlanması açısından önem taşımaktadır. Bildirilerin yazımında kitaptaki sayfa düzeni esas alınarak;

- * Yazıların A4 kağıda, üstten 5.5 cm. alttan 5 cm. soldan 4.5 cm. sağdan 3 cm. lik bir boşluk bırakılarak, 10 punto ile, bir satır aralığı olacak şekilde, Times New Roman fontu ile en fazla 10 sayfa yazılmalı,
- * Başlık 14 punto, büyük harf ve bold olacak şekilde yazılmalı,
- * Metinde ana başlıklar büyük harflerle ve italik, alt başlıklar, baş harfleri büyük ve italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin “in-situ” italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde Milattan Önce gibi çok alışlagelmiş kısaltmalar dışında kısaltma kullanılmamalı, Milattan Önce ve sonra kısaltması: M.Ö., M.S. Erken Tunç Çağı: ETÇ olarak kullanılmalıdır.
- * Bölge adlarının ilk harfleri, aynı şekilde yer, coğrafya ve kurum adlarının ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Örneğin: Doğu Anadolu, Yakın Doğu, Avrupa, Akdeniz Bölgesi, Dicle Nehri, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu gibi.
- * Ölçü ve ağırlıklar m. cm. mm. lt. gr. şeklinde yazılmalı,
- * Dipnotların metnin altında ve metin içinde numaraları belirtilerek, 8 puntoda yazılmalı,
- * Dipnot ve kaynakçada (bibliyografya) kitap ve dergi isimleri italik yazılmalı,
- * Harita, çizim ve resimler 15 adetten fazla olmamalı, fotoğraflar JPG veya TIFF olarak gönderilmeli, gönderilen resimlerin çözünürlüğünün en az 300 pixel/inch olmalı,
- * Çizimlere (Çizim: 1), resimlere (Resim: 1), haritalara (Harita: 1) olarak alt yazı yazılmalı ve kesinlikle levha sistemi kullanılmamalı,
- * Yayın için telif anlaşması gerektiren Googleearth gibi görseller kullanılmamalı,
- * Bildirilere, ilk sayfanın altında, dipnotlardan önce bütün yazarların mutlaka isim, unvan, e-mail ve yazışma adresi yazılmalıdır.

Yayınlanacak bildiri sayısının artması, kitapların zamanında basımını güçleştirdiğinden, bildirilerinizin sempozyum sırasında teslim edilmesi ya da en geç 1 Ağustos tarihine kadar, yayinlar@kulturturizm.gov.tr e-mail adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Yayın kurallarına uymayan ve geç gönderilen bildiriler kesinlikle yayınlanmayacaktır.

PUBLICATION INSTRUCTIONS

The papers presented in the International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry will be published as before.

In order to complete a high-quality print in time, we kindly request you to send the paper texts in the format specified below:

1. Texts should be written in 10 pages on A4 paper, with Times New Roman and 10 type size within a space of 13.5x19 cm. Line spacing should be 10 points.
2. Heading should be written in bold with 14 typesize and with 14 points of line space. Main headings should be written with capitals, sub-headings with lower letters. Both types of headings should be written in italics.
3. Footnotes should be placed at the bottom of the pages, with their numbers indicated in the text. Footnote texts should be written with 8 type size and line space of 8 points.
4. Book and periodical titles in the footnotes and bibliography should be written in italics.
5. Total number of drawings and photos should not exceed 15. Photos should be either in JPG or TIFF format with at least 300 dpi solution and sent in a separate file.
6. Captions should be added to drawings (Drawing:), photos (Photo:), and maps (Map:). Plate system should not be used.
7. Authors must indicate their names, titles and contact information in their papers.
8. Digital text of the paper should be added to the print-out and both texts should be identical. Otherwise the digital version will be considered default.

As sudden accumulation of papers makes it difficult to complete printing in time, papers should either be submitted during the symposium or sent to yayinlar@kulturturizm.gov.tr until the 1st of August.

The papers that fail to comply with those instructions or that are sent after the deadline will not be published on no account.

İÇİNDEKİLER

K. Levent ZOROĞLU, Ramazan BOZKURTTAN, Batuhan ÖZDEMİR Kelenderis 2016 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları	1
Işık ADAK ADIBELLİ 2016 Kırşehir Kale Höyük Kazısı	17
Sait BAŞARAN, Stefan KARWIESE, Helmut BRÜCKNER, Gülnur KURAP, Bahar MERGEN, Anca DAN-CRISTINA Ainos 2016 Yılı Çalışmaları	31
Bilal SÖĞÜT Stratonikeia 2016 Yılı Çalışmaları	53
Stefania MAZZONI, Anacleto D'AGOSTINO, Valentina ORSI New Results From the Excavations Season 2016 at Uşaklı Höyük (Yozgat)	69
Faris DEMİR Aigeai Kazısı 2014-2016	83
B. Yelda OLCAY UÇKAN, Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN, Seçkin EVCİM Olympos Kazısı 2016 Yılı Çalışmaları	99
Gregory MCMAHON, Tevfik Emre ŞERİFOĞLU, Sharon R. STEADMAN Orta Anadolu Platosu'ndaki Çadır Höyük'te 2016 Kazı Sezonu Sonuçları	119
S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, Emirhan BULUT Kurul Kalesi 2016 Yılı Kazı Çalışmaları	133
Şahin YILDIRIM Tios-Tieion 2016 Yılı Kazı, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları	147
Michael HOFF, Rhys TOWNSEND, Ece ERDOĞMUŞ, Birol CAN, Timothy HOWE, Geraldine DOBOS Antiochia ad Cragum Excavations: 2015-2016 Season	169
Rafet ÇAVUŞOĞLU, Hanifi BİBER, Sinan KILIÇ, Hakan YILMAZ Van Çavuştepe Kalesi 2015-2016 Yılı Çalışmaları	187
Elif ÖZER Aizanoi 2016 Sezonu	207
Musa KADIOĞLU, Canan ÖZBİL, Mustafa ADAK, Çiğdem GENÇLER GÜRAY, Özlem VAPUR, Görkem YENİCE 2016 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (7. Sezon)	229

Ahmet ÇAYCI, Zekeriya ŞİMŞİR Gevale Kalesi 2016 Yılı Kazı Çalışmaları	251
Mehmet IŞIKLI, Oğuz ARAS, Ayşegül AKIN ARAS Van Ayanis Kalesi 2016 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları	263
Eylem ÖZDOĞAN, Mehmet ÖZDOĞAN, Şafak NERGİZ, Özlem AYTEK, Hazal AZERİ, Hilal YUMAKLI Kırklareli Höyüğü 2016	281
Elif Tül TULUNAY et alii Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2016 Yılı Kazısı	301
Nicholas CAHİLL Sardis, 2016	327
Erdal ESER, Muhammed GÖRÜR, Meryem ACARA ESER Divriği Kalesi: 2016	345
Tayfun YILDIRIM, Bülent ARIKAN, Aslı ÜNAR Resuloğlu 2016 Yılı Çalışmaları	355
Özlem ÇEVİK, Osman VURUŞKAN, Coşkun SİVİL, Kemal SEVİNDİK Ulucak Höyük 2015-2016 Yılı Kazı Çalışmaları	365
Remzi YAĞCI, Davut YİĞİTPAŞA Soli Pompeiopolis 2016 Kazıları	377
Nurettin ARSLAN, Beate ARSLAN, Caner BAKAN Assos Kazı 2016 Yılı Çalışmaları	389
Sema ATİK KORKMAZ Letoon 2016	405
Nuran ŞAHİN, Onur ZUNAL, Gülşah GÜNATA, Elçin DOĞAN GÜRBÜZER Klaros 2016	421
Douglas BAIRD Boncuklu Höyük ve Çatalhöyük'ün Öncülleri	439
V. Belgin DEMİRSAR ARLI İznik Çini Fırınları Kazısı 2016 Yılı Çalışmaları	445
Mustafa BÜYÜKKOLANCI, Gülgün YILMAZ, Fuat YILMAZ Ayasuluk Tepesi ve Aziz Yuhanna Kilisesi 2016 Kazı ve Onarım Çalışmaları	461
Gürcan POLAT, Yasemin POLAT, Kahraman YAĞIZ, Rabia AKTAŞ,	

Aslı SAKA, Evren AÇAR, Ecem BAYSU, Ertuğrul KIRAÇ Antandros 2015-2016 Yılı Kazıları	477
Hüseyin Murat ÖZGEN Adramytteion (Ören) 2015 - 2016 Yılları Kazı ve Onarım Çalışmaları	503
Yusuf ALBAYRAK, S. İrem MUTLU Sogmatar Nekropolü 2016 Yılı Temizlik Çalışmaları	525
Mirko NOVAK, Deniz Yaşın MEIER Sirkeli Höyük 2014-2016 Yılları Çalışmaları	545
Timothy P. HARRISON, Elif DENEL, Stephen BATIUK "Tayinat Höyük Araştırmaları, 2016"	563
Ünsal YALÇIN, Gönül YALÇIN, Hamza EKMEN, Önder İPEK Derekutugun Eski Maden İşletmeleri ve Madenci Yerleşmesi 2016 Çalışmaları	573
Şevket DÖNMEZ, Aslıhan YURTSEVER BEYAZIT, Salih KAYMAKÇI, Burçin ADISÖNMEZ, Fidane ABAZOĞLU Oluz Höyük Kazısı Onuncu Dönem (2016) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar	597
E. Emine NAZA-DÖNMEZ, Şeyda ALGAÇ, Tolga AYDIN Amasya-Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı 2016 Dönemi Çalışmaları	613
Abuzer KIZIL, Taylan DOĞAN Euromos 2016 Yılı Çalışmaları	623
Ersin ÇELİKBAŞ, Vedat KELEŞ, Ertuğ ERGÜRER Hadrianoupolis 2016 Yılı Çalışmaları	645

2016 YILI TEOS KAZI ÇALIŞMALARI (7. SEZON)

Musa KADIOĞLU*
Canan ÖZBİL
Mustafa ADAK
Çiğdem GENÇLER GÜRAY
Özlem VAPUR
Görkem YENİCE

Teos antik kentinde (Seferihisar-İzmir) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile T.C. Ankara Üniversitesi adına başkanlığım altında sürdürülen yedinci dönem kazı, belgeleme, koruma ve onarım çalışmaları 12 Temmuz – 03 Ekim 2016 tarihlerinde gerçekleştirilmiş olup¹ Dionysos Tapınağına ait mi-

* Prof. Dr. Musa KADIOĞLU, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı 06100 Sıhhiye, Ankara/TÜRKİYE, e-posta: musakadioglu@gmail.com; www.teosarkeoloji.com

¹ 2016 yılı Teos kazı ve belgeleme çalışmaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün (KVMG Yatırım Bütçesi ve DÖSİMM) sağlamış olduğu maddi destekle 83 gün, düzenleme ve onarım çalışmaları ise 160 gün sürmüştür. Ayrıca çalışmalarımızı, Yaşar Holding Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Emine Feyhan Yaşar ile Hiddenbay-Teos Gayrimenkul Yat. Tur. İnş. San. Tic. Ltd. Şti. ile İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı finansal olarak desteklemiştir. T.C. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı ve Seferihisar Belediyesi kazı çalışmalarına aynı ve maddi destek vermişlerdir. Yukarıda adı geçen kurum, kuruluş ve kişilere kazı çalışmalarına verdikleri destek için teşekkür ederim. 2016 yılı çalışmalarına, T.C. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. S. H. Öztaner, Yrd. Dr. Ç. Gençler Güray, doktora öğrencileri S. Taşdemir (M.A.) ve G. Yenice (M.A.), arkeologlar A. Atmaca, S. Gülgönül, G. Pektaş ve E. Vandermeiren; Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı öğrencileri, E. Bağdatlıoğlu, U. Karazeybek, E. Utlı, S. T. Özkan, H. Uslu, K. Ateş, A. E. Şahin, A. Sever, C. Doğançay, G. Torun, M. Söğüt, D. Kabaosman, B. B. Ünal, R. Payzin, Ş. Dosti, B. Kılıç, B. Asan, A. Turgut, D. Yolaçan; Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü öğrencileri H. Akbaş, E. Demirkaya; Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Araştırma Görevlisi Dr. C. Özbil; Gazi Üniversitesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü Öğretim Üyesi, Yrd. Doç. Dr. A. A. Akyol, yüksek lisans öğrencisi Arkeolog-Restoratör E. Eser ve öğrenciler Ü. Yılmaz ve T. Bayram; Konservatör S. Urhan; Restorasyon Uzmanı Mimar F. E. Köşgeroğlu (M.A.); İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi öğrencileri Ö. D. Toköz ve D. Yağcı; Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi öğrencisi N. Aslan; İzmir Ekonomi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. G. Varinlioğlu ve aynı fakülteden öğrenciler A. Özen, F. S. Ögütmen, Y. Yiğit ve M. Sartık; Dokuz

mari blokların düzenlenmesi ve blok onarım çalışmaları 03 Ekim'den 18 Aralık 2016 tarihine kadar sürmüştür².

2016 yılı kazı sezonunda, öncelikli olarak 2010 yılından itibaren devam eden antik kentin jeofizik haritasının çıkarılmasına yönelik belgeleme çalışmalarına devam edilmiş, Dionysos Tapınağı'nın altarı ve batı *stoası* ile antik tiyatronun batı *analemma* duvarında kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, çevre düzenlemesi, cam ve seramik buluntuların belgelenmesine yönelik çalışmalar ile kent ve çevresinde epigrafik araştırmalara devam edilmiştir.

ÇEVRE DÜZENLEME ÇALIŞMALARI

Musa KADIOĞLU

2016 yılı çevre düzenleme çalışmaları kapsamında, travers çerçeveli granit küp taş döşemeli ve 1.250 m uzunluğundaki gezi yolları üzerinde, küp taşların sıkışması için imalat sırasında bırakılan kum temizlenmiştir³. Ayrıca, 89 ada 29 parselden 89 ada 31 parselge geçiş sağlayarak *bouleuteriona* ulaşmak için *bouleuterionun* güney duvarına birleşen geç dönem savunma duvarını aşan mevcut yaya yolu, kentin diğer gezi güzergâhlarında olduğu gibi ahşap travers çerçeveli ve küp taş dolgulu olarak düzenlenmiştir. Yön levhaları yeniden düzenlenerek sayıları artırılmış, 2011 yılından itibaren kullanımda olan, antik yapılara, kent çevresindeki fauna ve flora ile ilişkin bilgi panoları güncellenerek yenilenmiştir. 1. Derece Arkeolojik Sit Sınırları içerisinde kalan birçok parselin kamulaştırılmasıyla dinlenme alanları düzenlenebilmiş ve bilgi panoları ile desteklenmiştir.

Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü yüksek lisans öğrencisi S. Örnek; Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. F. Özcan; Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. M. Adak ve Araş. Gör. E. Taşdelen (M.A.); Fotoğrafçı E. Bektaş; Fransa Bordeaux Ausonius Enstitüsü'nden nümismat Dr. K. Konuk katılmışlardır. Ayrıca, yabancı ekip üyeleri olarak C. Hübner ile S. Giese jeofizik çalışmalarını sürdürmüşlerdir. 2016 yılı Teos kazı çalışmalarında Aydın Arkeoloji Müzesi'nden Sayın F. Coşkun Bakanlık Temsilcisi olarak görev almış, 3 Ekim – 18 Aralık 2016 tarihlerinde sürdürülen düzenleme ve onarım çalışmaları ise İzmir Arkeoloji Müzesi uzmanlarından Arkeolog S. Acarsoy denetiminde gerçekleştirilmiştir. Tüm kazı ekibime göstermiş oldukları gayretten ötürü çok teşekkür ederim.

² Söz konusu düzenleme ve mimari blok onarım çalışmaları, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 20 Eylül 2016 tarih ve 165495 sayılı yazısı ile gerçekleştirilmiştir.

³ Teos'taki gezi güzergâhları 2015 yılı sonunda T.C. İzmir Valiliği'nin sağlamış olduğu ödenekle tamamlanmış ve böylece antik kentteki tüm kamu binalarına rahat bir ulaşım sağlanmıştır.

JEOFİZİK ÇALIŞMALARI

Musa KADIOĞLU

Teos antik kentinin cadde-sokak sistemi, görünürde olmayan yapıları, kentin ana yolları ve tümölüslerini jeofizik yöntemlerle belirleyebilmek için, 2016 yılı çalışmaları kapsamında Teos 1. Derece Arkeolojik Sit Sınırları içerisinde kalan ve ölçüm yapılabilecek tüm parsellerde çalışmalar sürdürülmüştür. Bu çalışmalarda toplam 11.036,561 m²'lik (11,03 hektar) bir alan jeomanyetik ve 1.063,9 m²'lik (1,06 hektar) bir alan yer radarı (GPR) ile ölçülmüştür (Plan 1, Tablo 1-2). 2016 yılı sonuçları, 2011-2014 yıllarında ulaşılan ve antik kentin düzenli bir plana sahip olmadığı sonucunu teyit etmiştir.

Tablo 1: Yıllara göre jeo-manyetik, GPR ve elektrik yapılan alanlar (m²)

Yıl	Jeo-Manyetik (m ²)	GPR (m ²)	Elektrik (m)
2011	16.898,928	3.229,114	
2012	46.056,642	8.698,334	
2013	113.084,757		
2014	59.416,354	5.789,091	98
2016	110.365,661	10.639,58	
Toplam	345.822,342 34,5822342 Hektar	28.356,119 2,835119 Hektar	98

KAZI ÇALIŞMALARI

Dionysos Tapınağı - DT4 Açması

Musa KADIOĞLU

2015 yılında Dionysos Tapınağı'nın (Plan: 2, Resim: 1) batı *stoas*ının kuzey yarısında, *stoan*ın *euthynteria* seviyesini ve bu alanda 2013 yılında ortaya çıkarılan⁴ güneydoğu-kuzeybatı doğrultulu, dikdörtgen planlı, düzgün işlenmiş kesme bloklardan inşa edilmiş yapının işlevini ve kullanım sürecini tespit etmek amacıyla çalışmalar yapılmıştı (DT3)⁵. Yapının güneydoğu duvarı ile batı *stoaya* ait İonik sütunların üzerinde yükseldiği *stylobata* temel oluşturan *euthynteria* ve onun altındaki temel duvar arasında kalan alanda

⁴ M. Kadioğlu, "2012-2013 Teos Kazı Çalışmaları (3.- 4. sezon)", KST 36.3 (2015) 452-453.

⁵ Kadioğlu ve diğ., "2015 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (6. Sezon)", KST 38.2 (2017) 489-491.

gerçekleştirilen stratigrafik kazı çalışmalarında ele geçirilen buluntular, Dionysos Tapınağı'nın batısındaki bu alanın en azından Klasik Dönemden itibaren iskân edildiğini ortaya koymaktadır⁶.

2016 yılı çalışmaları kapsamında, söz konusu mekânın stratigrafik olarak tarihlendirilmesi ve işlevine yönelik olarak, 2013 ve 2015 yıllarında gerçekleştirilen çalışmaların devamı niteliğinde, DT3 açmasının batısına bitişik 2x5 m ölçülerinde yeni bir açma (DT4) açılmıştır (Plan: 3, Resim: 2). DT4 açması, DT3'ün batısındaki *rektagonal* tarzda mermer bloklarla inşa edilmiş olan mekânın iç kısmını kapsamaktadır. Çalışmalar +8,03 m. seviyesinde başlamış, +7,12 m. seviyesinde mekânın zeminine ulaşılmasıyla sonlanmıştır. Güneybatı-kuzeydoğu yönde 5,53 m. genişliğindeki mekânın, güneybatı ve kuzeydoğu duvarlarının kuzeybatıya doğru devam etmesi sebebiyle, açmanın batı sınırı, batı *temenos* duvarı olacak şekilde genişletilmiştir. Böylece batı *stoa* içerisindeki söz konusu açma, kuzeydoğuda 5,25 m. ve güneybatıda 3,40 m. olan trapez biçimini almıştır. Batıya doğru genişletilen bu kesimde, kazı sezonunun sonuna gelinmesi nedeniyle +8,03 m. de başlayan çalışmalar, +7,74 m. seviyede bırakılmış, doğu kesimde olduğu gibi zemine ulaşamamıştır.

Kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu söz konusu mekân, dıştan 5,53 m. ve içten 4,52 m. genişliktedir. Kuzeybatı-güneydoğu yönde uzanan, güneybatı ile kuzeydoğu duvarları batı *temenos* duvarı altına doğru takip edilmektedir. 4,48 m. uzunluğunda korunagelen kuzeydoğu duvar, mekânın en azından 5,53 x 4,48 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlı olduğunu göstermektedir⁷. Söz konusu mekânın duvar kalınlıkları, 48 ile 52 cm. arasında değişmekte olup duvarın içe ve dışa bakan yüzleri, düzgün kesilmiş *rektagonal* mermer bloklarla temel blokları üzerine inşa edilmiştir. Söz konusu blokların arka yüzleri işlenmemiş olup her iki blok sırası arasında kalan boşluk, moloz taş ve toprakla doldurulmuştur. Mekânın güneybatı ve kuzeydoğu duvarında, 69 cm. yüksekliğinde üst üste iki blok sırası (39+30 cm.) korunmasına karşılık, mekânın doğu duvarında 95 cm. yüksekliğinde üç

⁶ Mekânın taban seviyesi altında +6,55/+6,33 m kotunda oldukça kaliteli siyah parlak firnisli *kylix*, destekli *krater*, *skyphos* ve kırmızı figürlü *amphora* parçaları ele geçmiştir. Bu seramikler içerisinde Arkaik Döneme (MÖ 6. yy) tarihlenen birkaç seramik parçası da bulunmaktadır. Kadioğlu ve diğ., "2015 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (6. Sezon)", *KST* 38.2 (2017) 490.

⁷ DT4 açmasının batı tarafındaki çalışmalar, 2016 yılında bitirilemediğinden mekânın boyu belirlenememiştir. 2017 yılında bu alanda gerçekleştirilecek olan çalışmalar söz konusu mekânı kuzeybatı taraftan sınırlandıran ya da başka bir mekâna bağlantı sağlayan bir kapı açıklığı ile duvarın varlığı konusunda bilgiler sunabilecektir.

blok sırası (39+30+26 cm.) korunagelmıştır. Mekânın tapınağa bakan güneydoğu duvarında, hemen hemen merkezi bir kapı açıklığı (127 cm.), daha sonraki bir dönemde düzensiz moloz taşlarla örülerek kapatılmıştır. Aynı şekilde hem güneybatı duvarında, hem de kuzeydoğu duvarında (156 cm.) benzer merkezi kapı açıklıkları mevcut olup kuzeydoğu duvarındaki, güneydoğuda olduğu şekilde kapatılmıştır. Güneybatı duvarındaki kapı açıklığı kazılmamış olsa da, üst üste yerleştirilmiş blok sırasının güneybatı uçta düz bir şekilde dış yapımadan bırakılmış olması, burada da bir kapı açıklığının varlığına işaret etmektedir. Ayrıca 41 ve 30 cm. yüksekliğindeki blok sırasına sahip kuzeydoğu duvarında, güneydoğu duvarın iç kısmından kapı açıklığına olan 145 cm.lik mesafe, güneybatı duvarındaki kapı açıklığına kadar olan mesafeye eşittir. Bu durumda, ortaya çıkarılan her üç duvarda da genişlikleri 127 cm. ile 156 cm. arasında değişen kapı açıklıklarının varlığı, söz konusu mekânın merkezi bir mekân olduğunu göstermektedir. Olasılıkla, *temenos* dışında 1960'lı yıllarda ortaya çıkarılan ve Hellenistik evler olarak adlandırılan yapıların⁸ bir benzeri burada da söz konusudur. Ayrıca, güneybatı duvarındaki kapı açıklığının olduğu yerde büyük bir *mortarium*un bulunması, yapının bir ev olarak kullanımına işaret edebilir. Kesme taş işçiliği ile öne çıkan söz konusu merkezi mekân, ne tapınak ve *temenos*undaki *stoalar*la, ne de *temenos*un batısındaki Hellenistik Dönem Evleri ile bir yön birliğine sahiptir. Ayrıca mekânın korunagelen duvarlarının batı *stoanın stylobat* seviyesinin altında olması nedeniyle, söz konusu mekân, tapınağın inşası sırasında ya da daha sonra Augustus Dönemi'nde *temenosa* ait *stoaların* inşası sırasında yeni inşa faaliyetleri için yıkılmış olmalıdır.

Söz konusu mekân içerisindeki tüm seviyelerde (mekâna ait duvarların başlangıcından zemine kadar olan seviyelerde, yaklaşık 75 cm.) farklı boyutlarda ve farklı renklerde yoğun miktarda fresk parçaları ele geçirilmiştir. Çok kırıklı parçalar halinde ele geçen kırmızı, sarı, siyah ve beyaz tek renkli ve kısmen düz pervaz profili olan bu fresk parçaları, Pompeii 1. Duvar Stili (duvar ya da inkrustasyon stili, M.Ö. 2. yy-M.Ö. ca. 80) olarak adlandırılan stildedir⁹. Çalışma sırasında açma içerisinde steril bir tabaka tespit edile-

⁸ B. Ögün, "Teos Kazıları (1963)", *TürkAD* 13.1, 1964, 115.

⁹ A. Mau, *Geschichte der decorativen Wandmalerei in Pompei* (1882); A. Mau, *Pompeii: Its Life and Art*. Translated by Francis W. Kelsey. New York: The MacMillan Company (1902); H. Mielsch, *Römische Wandmalerei* (Darmstadt 2001) 21-27; T. Hölscher, *Klassische Archäologie. Grundwissen* (Darmstadt 2002) 284-286; J. R. Clarke, *The Houses of Roman Italy, 100 B.C.-A.D. 250: Ritual, Space, and Decoration* (Los Angeles 1991); R. Ling, *Roman Painting* (New York 1991); N. Zimmermann –

memiştir. Açmanın tümünde karışık şekilde ele geçirilen Arkaik, Klasik ve Hellenistik Döneme tarihlenen seramik parçalarının yoğunluğunu Hellenistik Dönem buluntuları oluşturur¹⁰.

Dionysos Tapınağı Altarı Kazı Çalışmaları

Musa KADIOĞLU

2015 yılı çalışmaları kapsamında, Dionysos Tapınağı'nın doğusundaki altların temel planının çıkarılmasına yönelik kazı çalışmaları sürdürülmüş ancak çalışmalar kısmen tamamlanabilmiştir¹¹. Dr. D. M. Uz'un kısa zaman önce yayınlanmış olan kitabındaki Dionysos Tapınağı *temenos* alanı hâlihazır durum planında altara ait *in-situ* kalıntılar oldukça sınırlı olarak gösterilmiştir¹². Planda var olan *in-situ* kalıntıların geçen süre zarfında erozyon ile tamamen kapanmış olması nedeniyle, yapının temel planının tespitine yönelik temizlik, kazı ve belgeleme çalışmalarına 2015 yılında başlanmış ve 2016 yılında da 2 açma ile devam edilmiştir. 2016 yılı çalışmaları kapsamında özellikle altar ile *propylon* arasında kalan alanın zeminini ortaya çıkarmak ve bu zeminin Menderes Magnesiası Artemis Kutsal Alanı örneğinde olduğu gibi mermer kaplı olup olmadığını tespit etmek ve altların planını çıkarmak amacıyla kazı çalışmalarına devam edilmiştir (Plan: 4, Resim: 3).

Altarın kuzeydoğu köşesinde 2015 yılında tespit edilen düzgün kesme taş blok sırasının ait olduğu mimariyi anlayabilmek için yapının kuzeydoğu köşesinde 5x5 m. ölçülerinde bir açmaya (DA1) başlanmıştır. +5,80 m. ile +4,65 m. kotları arasında yapılan çalışmalarla, söz konusu mimari yapılaşmanın kuzey-güney yönünde *cella* genişliğinde inşa edilmiş olan altların *in situ* korunan üç basamaklı *krepisi* olduğu anlaşılmıştır. *Euthynteria*, *stereobat* ve üzerindeki blok sırası eksiksiz korunmuş olmasına karşılık, *krepisin* üçüncü sırasından sadece bir blok korunagelmıştır. Bu durum, olasılıkla en üstteki blok sırasının yüzeye yakın olması nedeniyle geçmişteki tarımsal faaliyetler ve kutsal alanın taş ocağı olarak kullanılmış olması ile ilişkilendirilebilir. 26 cm. yüksekliğindeki basamak bloklarının, üzerlerindeki zeytin ağacına ait kökler nedeniyle kısmen yerlerinden oynamış olduğu belgelenmiş ve çalışmalar kapsamında orijinal konumuna getirilmişlerdir.

S. Ladstätter, *Ephesos Duvar Resimleri – Hellenistik Dönemden Bizans Dönemine Kadar* (İstanbul, 2011) 31-32; www.en.wikipedia.org/wiki/Pompeian_Styles.

¹⁰ Bkz. Aşağıda "DT4 Sondajı Stratigrafik Seramik Değerlendirmesi" bölümü.

¹¹ Kadioğlu ve diğ., "2015 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (6. Sezon)", *KST* 38.2 (2017) 491-492.

¹² D. M. Uz, *Teos'taki Dionysos Tapınağı* (2013) Lev. 25.

Açmanın kuzeyinde, biri altının kuzey *krepisi* ile aynı aksta doğuya doğru uzanan, diğeri ise bu duvarın yaklaşık 1 m. güneyinde yine doğuya doğru uzanan iki geç dönem duvarı ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu her iki duvar düzensiz olup içerisinde tapınak ve altara ait mimari blokların (dış sırası, *geison*, sütun parçaları, *cella* duvar bloğu vb.) devşirme kullanılması ile inşa edilmiştir. Yapının geç dönemine tarihlenen duvar sıraları, belgeleme çalışmaları yapıldıktan sonra kaldırılmıştır. Altarın kuzeydoğu köşesinde *euthynteria* blok sırasına ulaşılmış olmasına rağmen, altar ile *propylon* arasındaki alanda döşeli bir zemine işaret edecek herhangi bir kaplama parçasına rastlanmamıştır.

Ele geçen seramiklerin yardımı ile stratigrafik olarak tarihlendirme için açma içerisinde, *krepisin* hemen önünde +4,65 m. kotunda, 1,50x1,50 m. ölçülerinde küçük bir sondaj (DA1a) daha açılmıştır. Bu alanda +3,55 m. kotuna kadar 8 farklı seviyede stratigrafik kazılar sürdürülmüştür. 1-7. seviyelerde Geç Antik Dönemden Hellenistik Döneme kadar uzanan günlük kullanım kaplarının bulunduğu homojen olmayan bir buluntu grubunun (seramik parçaları ve sikkeler) olduğu tespit edilmiştir. Özellikle 7. seviye olarak adlandırılan ve içerisinde çok yoğun mermer kırığı ve mermer yongasının olduğu tabaka (+4,35 m. ile +4,24 m. kotları, Resim: 4), altının inşası sırasında blokların yapıdaki yerine yerleştirildikten sonra ince işçiliğin yapı üzerinde yapıldığını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Homojen bir buluntu grubuna sahip bu tabakada, Hellenistik Döneme tarihlenen açık ve kapalı ağızlı seramik parçalarının yanı sıra siyah firnisli seramik parçaları da ele geçirilmiştir. Mermer yonga tabakasının altından +3,55 m. kota kadar devam eden 8. seviyede de, yonga tabakasında (7. seviye) başlayan homojen tabakanın devam ettiği görülmüştür.

2016 yılı çalışmaları kapsamında, altının kuzey *krepisi* boyunca 4x9 m. ölçülerinde bir açma (DA2) daha gerçekleştirilmiştir. +5,80 m. kotunda başlayan çalışmalar, +4,70 m. kotuna kadar sürdürülmüştür. Altarın doğu *krepisine* oranla daha iyi korunmuş olan kuzey *krepisinin* 3 basamak sırası da *in-situ* olarak gün yüzüne çıkarılmıştır. Sadece +5,17 m. kotundaki *stereobatin* batı ucundaki iki blok eksiktir. +5,70 m. kotunda başlayan *krepis*, +4,92 m. de sonlanmaktadır. Altar *krepisinin* kuzeydoğu köşesi üzerinde var olan zeytin ağacı, zeytinler toplandıktan sonra ve yağmurların başlamasıyla birlikte taşınarak, yapının köşesi açığa çıkarılmış ve kaymış olan basamaklar orijinal yerlerine yerleştirilmiştir.

DA2 açmasında +5,36 m. kotunda, üzerinde dört satır Yunanca yazıt (Harf Yüksekliği: 2,3 cm.) bulunan, profil, silindirik, mermer bir heykel kaidesine ait bir parça ele geçirilmiştir (AHK1). Romalı süvari Publius Veditius Pollio'nun onurlandırıldığı kaide üzerinde, bronz bir heykelin yerleştirilmesi için açılmış yuvalar bulunmaktadır¹³.

Tiyatro Kazı Çalışmaları

Canan ÖZBİL¹⁴
Görkem YENİCE¹⁵

Teos Tiyatrosu'nda 2016 yılı çalışmaları kapsamında, batı *analemma* duvarı ile batı girişin ortaya çıkarılması ve belgelenmesine yönelik temizlik ve kazı çalışmaları yapılmıştır (Resim: 5). Öncelikle, üst *cavea*da yer alan tonozlu galerinin altından, başlanarak yaklaşık 31 m. uzunluğundaki *analemma* duvarı boyunca, genel bir temizlik çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalar sırasında *analemma*nın ön uç kısmından batıya doğru 11 m. boyunca duvarın korunan kısmı açığa çıkarılmıştır. Yaklaşık 4,5 m.lik bir açıklıktan sonra duvarın 6,5 m.lik korunan kısmı tespit edilmiştir. Söz konusu açıklık, yoğun bir şekilde harçlı moloz taş yığını ile kaplı olduğu görülmüştür. Bunun üzerine, söz konusu yığının doğusunda korunmuş olan *analemma* duvarı önünde kazı çalışmalarına başlanmıştır (TBA1). 3x4 m. ölçülerinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları ile duvarın 3 sırası daha açığa çıkarılmıştır. Düzgün kesilmiş ve cephesi kaba işlenmiş, kireç taşı bloklardan *isodomik* örgü ile örülmüş duvar bloklarının yükseklikleri, her sırada 50-55 cm. arasında değişmektedir. Duvarın 4, 7 m. güneyinde yükseklikleri 10-12 cm. arasında değişen düzgün kesilmiş, küçük taşlarla örülmüş 3,3 m. uzunluğunda ve

¹³ İlginç olan söz konusu bu heykel kaidesinin üst arka parçasının, 2016 yılı çevre araştırmaları kapsamında Seferihisar Belediyesi'nin Seferihisar'daki şantiyesinde, Arkeolog Mehmet Uğur tarafından eski evlerin yıkımlarında ortaya çıkan ve zamanla biriktirilmiş olan antik mimari blokların içerisinde tesadüfen tespit edilmesidir. Seferihisar İlçesi içerisinde ve Belediye şantiyesindeki özellik arz eden mimari bloklar ile yazıtlar 2016 yılı çalışmaları kapsamında Teos Depo-Müze'ye taşınmıştır. Teos Depo-Müze bahçe düzenlemesi kapsamında sürdürülen çalışmalar sırasında, Ustabası Nevzat Özözen buluntu yerleri çok farklı olan iki parçanın birbirlerine ait olduğunu tespit etmiş ve heykel kaidesinin onarımını gerçekleştirmiştir. Bu durumda tamamlanan söz konusu heykel kaidesinin korunan yüksekliği 61 cm ve üst çapı 65 cm'dir. Yazıtın içeriğine Prof. Dr. Mustafa Adak tarafından *Epigrafik Araştırmalar* başlığı altında değinilmiştir.

¹⁴ C. Özbil, Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 67000 İncivez-Zonguldak.

¹⁵ G. Yenice (M.A.), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı Doktora Öğrencisi.

açma kesitine doğru devam eden harçlı duvarın varlığı tespit edilmiştir. Batı *parodos*un batı duvarına dik olarak yapılmış söz konusu duvarın 75 cm. güneyinde, yüksekliği 45 cm., kalınlığı 35 cm. olan 5,5 m. uzunluğunda bir başka duvar açığa çıkarılmıştır. Güneye doğru genişletilen çalışmalara, 2015 yılında kazılan T3 sondajının batısında devam edilmiştir. Bu çalışmalarda, duvarın güneyine bitişik bir merdiven sırası olduğu görülmüştür. Aynı zamanda, daha önce batı *parodos* duvarı olarak adlandırılan duvarın dışına da dik yerleştirilmiş olan merdiven sırasının 30 cm yüksekliğinde ve 77 cm. genişliğindeki ilk basamağına güneyden çıkılmakta, daha sonra batıya dönülerek 3 sıra korunmuş olarak devam etmektedir. Söz konusu 3 sıra basamağın genişliği 1 m., derinlikleri 33 cm., rıht yükseklikleri ise sırasıyla 40-31,5-30 cm.dir. Alandaki yapılaşmayı anlayabilmek için batıya doğru genişletilen çalışmalar sonrasında, 4 m. daha batıda, batı *analemma* duvarının 3,9 m. güneyinde ve *analemmaya* paralel bir başka duvar sırasının varlığı görülmüştür. 5,1 m.lik bölümünün sadece üst kısmı açığa çıkarılan duvar, 40 cm. kalınlıkta ve *analemma* duvarı ile benzer niteliktedir. Kazı sezonun sona ermesi ile son verilen çalışmalar, batı *analemma*, sahne binası ve batı *parodos* bağlantısı hakkında kesin sonuçlar verememiştir. Bununla birlikte, doğu *analemma* önünde de birbirine dik ve paralel duvar ve merdiven kalıntıları'nın yüzeyde görünüyör olması, her iki tarafta da *analemma* önünde benzer yapılaşmanın olduğu izlenimi vermektedir. Önümüzdeki sezonlarda yapılacak kazı ve belgeleme çalışmaları, *analemma* duvarı ve *parodos*'lar hakkında daha ayrıntılı bilgiler verecektir.

DIONYSOS TAPINAĞI SERAMİK BULUNTULARININ ÖN DEĞERLENDİRMESİ

Özlem VAPUR¹⁶

DT4 Sondajı Seramik Değerlendirmesi

Tapınağın batısında, Batı *Stoan*ın kuzey kesimi *euthynteria* seviyesi ve altında tespit edilen mekânda gerçekleştirilen sondaj, DT4 olarak tanımlanmıştır. Mekân içerisindeki 4 farklı seviyeden toplanan seramikler farklı üretim merkezleri tür ve formlara işaret eder. Bunlar arasında kaliteli seramikler dikkate değer bir yoğunluk gösterse de, günlük kullanıma yönelik üretilmiş olan seramikler baskındır. Sondajın üst seviyelerinden (T16-DT4-001-

¹⁶ Yrd. Doç. Dr. Özlem Vapur, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 48000 Kötekli/Muğla.

002-003) ele geçen buluntular arasındaki en erken örnekler Arkaik Döneme işaret ederken, en geç örnek M.S. 1. yy.ın ortaları ile sonları arasına tarihlenen bir Doğu *Sigillata* B parçasıdır, buluntuların genelini ise Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen örnekler oluşturur. Taban seviyesinde (T16-DT4-004) ele geçirilen seramiklerin geneli MÖ 3. yy.ın son çeyreği ile 2. yy.ın ilk yarısındanıdır. Bu seviyenin tarihlendirmesi açısından en önemli katkıyı ise tamama yakını korunmuş olan iki kandil sağlar (Resim: 6a ve 6b). Bunlardan çark yapımı olan örnek M.Ö. 3. yy.a işaret ederken, tabakanın kesin olarak Geç Hellenistik Döneme tarihlenebileceğini ortaya koyan kalıp yapımı ikinci kandilin ise paralel örnekler ve tabakadaki diğer seramikler ışığında M.Ö. 2. yy.ın 2. yarısı-M.Ö. 1. yy.ın ilk yarısına ait olduğu anlaşılmıştır.

DA1 ve DA2 Sondajları Seramik Değerlendirmesi

Tapınağın altarında yapılan kazı çalışmaları, altarın doğu (T16 DA1 ve DA1a) ve kuzey (T16 DA2) yönlerinde gerçekleştirilmiştir. Altarın temeli ve altındaki evreleri tespit edebilmek amacıyla kuzeydoğu köşede DA1 ve bunun güneybatı köşesinde, basamak sırasının hemen önünde, DA1a sondajları açılmıştır. 8 farklı seviyeden toplanan seramik buluntularının ön değerlendirmesi ve tabakaların tarihlendirilmesinde, formların ilk ve son kullanım dönemleri, tabaka içerisindeki dönemsel yoğunluğu, daha kısa dönem aralıklarında kullanılmış olan örnekler ve en önemlisi en geç döneme işaret eden seramikler dikkate alınmış ve tüm materyal beraber değerlendirilerek yaklaşık bir tabaka tarihlendirilmesi önerilmiştir.

Altar kazılarında ele geçirilen seramikler arasında az sayıda siyah astarlı kap, sadece dolgu tabakalarında karşılaştığımız birkaç kalıp yapımı kâse (Megara kâseleri), kırmızı veya siyah astarlı sığ tabaklar, *ekhinus* kâseler, astarsız tabak ve kâseler, çanaklar, depolama kapları, pişirme kapları, *amphoralar*, *mortariumlar*, mangal parçaları ile bir kandil mevcuttur. Yalın ve kaba olarak üretilmiş tabak, kâse ve çanak formları ise çoğunluğu oluşturur. Seramiklerin tamamına bakıldığında, M.Ö. 4. yy.dan daha erkene işaret eden bir örnek ile karşılaşılmamıştır. Orta İmparatorluk ile Geç Roma-Erken Bizans Dönemine tarihlendirilen altı parça ise tespit edilen en geç örneklerdir.

Altarın inşası sırasında, bloklar işlenirken atılarak alanda biriken yonga tabakası (T16-DA1a-007) ile bunun hemen altındaki tabakayı tarihlendirmek asıl odak noktamız olmuştur. M.Ö. 4. yy. seramiklerinin yoğunlukta olduğu yonga tabakasındaki en geç seramikler M.Ö. 2. yy.dandır ve dolayısıyla

sıyla tabaka bu yüzyıldan daha erkene tarihlenemez. Yonga tabakasının altında ele geçirilen seramikler arasındaki en geç örnekler ise (T16-DA1a-008) M.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği ile 2. yy.'ın ilk çeyreği arasındandır.

Altarın kuzey *krepisi* boyunca açılan sondajda (DA2), tarihlendirilebilir buluntu veren 3 seviyede (T16-DA2-004, 005, 006) toplanan seramiklerin geneli M.Ö. 3-2. yy. özellikleri gösterir. Ancak tüm seviyelerde karşılaştığımız Geç Antik Çağ seramikleri, bu alanın dolgu olduğunu açık olarak ortaya koymaktadır.

CAM BULUNTULARIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Çiğdem GENÇLER GÜRAY¹⁷

Kentin cam tipolojisini ve cam buluntuların tarih aralığını tespit etmek amacı doğrultusunda yapılan çalışmada, 2010 yılından itibaren Teos kazılarında ele geçirilen cam buluntular değerlendirilmiştir.

Akropolis kazılarında ele geçirilen cam buluntular, M.S. 1. yy.'ın 2. yarısından 3. yy.'a kadar uzanan sürece aittir. Buluntuların büyük bir çoğunluğunun 2.-3. yy.'da yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Bu grup içinde, içe çöktürmeli bardaklar, yaka ağızlı şişe parçası ve *unguentarium* parçaları yer almaktadır.

Hellenistik Surdan gelen parçalar ise daha çok M.Ö. 1. yy. ile M.S. 1. yy. arasında cam teknolojisinde yapılan üç tekniği de içeren buluntulardan oluşmaktadır. Bu buluntular içinde olasılıkla en erken örnek olarak tanımlayabileceğimiz iç kalıplama tekniği ile yapılmış *amphoriskos* parçası ender rastlanan örneklerden biridir. Diğer buluntular ise Geç Hellenistik – Erken Roma Döneminin kalıba döküm tekniğinde yapılmış kâseleri, üfleme tekniğinde yapılmış *unguentarium* ve bardak parçalarına aittir.

Tiyatronun orkestra alanından (T14-T1-003, 10.31-9.97 m) gelen Geç Roma buluntularının dışında, alandan gelen diğer cam malzemenin büyük bir kısmını Erken Roma Dönemi formları oluşturmaktadır. Bu örnekler içinde, özellikle 1. yy.'ın ilk yarısında gördüğümüz kalıba döküm kâse parçaları hem yüzey toprağında hem de açılan sondajlarda ele geçirilmiştir. Sahne binası kazılarında bulunan üfleme tekniğinde yapılmış şişe ve dikey kaburga kulplu kâse örnekleri M.S. 1.-2. yy.'ın tipik formlarıdır.

¹⁷ Yrd. Doç. Dr. Çiğdem Gençler Güray, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, 06100 Sıhhiye/Ankara.

Dionysos Tapınağı kazıları sırasında (T12-D2) çok sayıda Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi kalıba döküm tekniğinde yapılmış, çeşitli formlarda kâse parçalarıyla karşılaşmıştır. Buluntular içinde, diğerlerine göre biraz daha geç bir tarihe ait (1. yy.ın 2 yarısı gibi) parça, yukarıda da bahsedilen dikey kaburga kulplu kâse örneğidir. Grubun en özellikli parçası ise yine M.Ö. geç 1. yy. – M.S. 1. yy.ın ilk yarısına ait şerit bantlı ve kalıpta yapılmış kâse parçasıdır. Bu parça Roma Döneminin lüks kapları arasında yer almaktadır ve büyük olasılıkla Teos'taki ithal cam malzemelerden biridir.

Propylon kazılarında bulunan cam parçalar, M.S. 1. yy.dan 3.yy.ın sonu, belki 4. yy.ın başına kadar uzanan sürece aittir. Bunlar arasında, günlük hayatta kullanılan, prizmatik gövdeli şişeler, üzeri siğil bezemeli küresel gövdeli şişeler, içe çöktürmeli bardak parçaları bulunmaktadır.

Kentin en geç cam buluntularının geldiği yer olan *bouleuterion*da, M.S. 5.-6. yy.a ait kadeh parçalarının yanında, M.S. 2.-3. yy.a ait cam buluntuları da tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmanın sonucunda, kentin cam buluntularının büyük bir kısmının Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemine ait kalıba döküm cam formları olduğunu söyleyebiliriz. Kalıba döküm cam repertuarının neredeyse bütün form türlerini bulunduran Teos buluntuları, bu özelliği nedeniyle önemli bir grubu oluşturmaktadır. Önümüzdeki yıllarda buluntular üzerinde yapılacak detaylı çalışmayla daha fazla bilgiye ulaşılabileceği kuşkusuzdur.

KORUMA ONARIM VE DÜZENLEME ÇALIŞMALARI

Musa KADIOĞLU

2016 yılı düzenleme ve konservasyon çalışmaları, İzmir Müze Müdürlüğüne 2013 yılından itibaren Teos 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisinde kalan *nekropol* alanında (1258 ada 1 parsel) ortaya çıkarılmış pişmiş toprak Klazomenai tipi lahitler ve kapaklarının onarımı¹⁸ ile antik kentteki yapılara ait mimari blok ve yazıtların onarımına yönelik gerçekleştirilmiştir.

1258 ada 1 parselin A bölümünde bulunan ve birçok parça halindeki M5 numaralı Klazomenai tipi bezemesiz lahit ile yine küvet biçimli ve birçok parça halindeki kapağı, birçok parça halindeki M122 ve M129 numaralı Klazomenai tipi bezemesiz lahit, sadece üst pervazı bezemeli birçok parça

¹⁸ Söz konusu çalışmalarda görev alan Konservatör Sinem Urhan 4 Ocak 2017'de aramızdan ayrılmıştır. Sayın Urhan'ı Teos Kazı Ekibi olarak saygıyla anıyoruz.

halindeki M130 Klazomenai tipi lahit ve diğerlerine oranla nispeten daha az parçalı Klazomenai tipi çocuk lahdi (M134) tüm mevcut parçalarının yeri bulunarak restore edilmiştir. Ayrıca 1258 ada 1 parselin B bölümünde bulunmuş olan yine çok parçalı Klazomenai tipi ayak ve başucu pervazının iç kısmı *maeander* bezeme boyalı büyük bir lahit (M80, Resim: 7a-b) ve M51 ile M79 numaralı lahitlerin pişmiş toprak çatı kiremitlerinden oluşan kapakları da bu çalışmalar kapsamında kendi orijinal parçaları ile tümlenebilmiştir (Resim: 8).

2016 yılı onarım çalışmaları kapsamında, rölövesi tamamlanmış olan Dionysos Tapınağı'nda *in-situ* olmayan ancak düşme pozisyonunda belgelenen mimari blokları tasnif ve düzenlenmesine ancak başlanabilmiştir. 3 Ekim-18 Aralık 2016 tarihinde gerçekleştirilen bu çalışmalarda tapınağın kuzey ve batısındaki mimari bloklar, *temenos* alanı dışına 30 tonluk mobil vinç yardımıyla taşınmış ve kısmen yapı bölümlerine göre tasnif edilmişlerdir. Bu bağlamda, tapınağın kuzeyinde tapınağa ait 1 adet Attik-İon kaide, 32 adet sütun tamburu, 28 arşitrav parçası, 256 adet duvar bloğu, 5 adet dış sırası bloğu, 2 adet *geison* bloğu, 22 adet sima bloğu ile batı *stoaya* ait 1 adet Dor *geisonu* olmak üzere toplam 347 adet mimari blok taşınmıştır. Ayrıca batısında tapınağa ait 2 adet Attik-İon kaide, 33 adet sütun tamburu, 3 adet İon başlığı, 13 adet arşitrav parçası, 178 adet duvar bloğu, 43 adet mimari blok, 30 adet dış sırası bloğu, 5 adet *geison* bloğu, 16 adet sima, 2 adet *cella* korniş ile Batı *stoaya* ait 2 adet Dor başlığı ile 71 adet sütun tamburu, 21 adet dış sırası korniş ile 28 adet arşitrav parçası olmak üzere toplamda 426 adet mimari blok tasnif edilmiştir. Bu düzenleme çalışmaları kapsamında kırık parçaları bulunan ve aşağıda listesi verilen tiyatro, Dionysos Tapınağı, Dionysos Tapınağı'nın altarı ile *propylonu* ve tiyatroya ait mimari blok, yazıt ve heykellerin parça onarımı tamamlanmıştır (Resim: 9).

TEOS EPİGRAFİK ARAŞTIRMALARI

Mustafa ADAK¹⁹

2016 yılında Teos antik kentinde ele geçirilen toplam 20 adet yeni yazıt belgelenmiştir. Yazıtların yarısı Dionysos Tapınağı'nın doğusundaki altar kazılarında gün ışığına çıkarılmıştır. Bu yazıtlar büyük ölçüde parçalar halinde ele geçmiştir. Profilli bir heykel kaidesinin üzerinde Publius Vedius

¹⁹ Prof. Dr. Mustafa Adak, Aldeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü Kampüs - 07058 Antalya.

Pollio²⁰ ile bağlantılı bir onurlandırma yazıtı yer almaktadır. Kaidenin üst yüzünde yer alan yuvalardan, Publius Veditus Pollio'nun bronz bir heykeli- nin dikili olduğu anlaşılmaktadır. İmparator Augustus'a yakınlığıyla bili- nen bu süvari, Teos halkı tarafından patron olarak onurlandırılmıştır. Kai- denin eksik olan alt kısmı, 2016 kazı sezonu sonunda Seferihisar Belediye- si'ne ait şantiye alanında tespit edilmiş ve yazıtın her iki parçası birbirine yapıştırılarak, Teos depo-müzedede yerini almıştır.

İki parça halinde ele geçirilen uzun bir onurlandırma yazıtında İmpara- tor Tiberius onurlandırılmaktadır. Söz konusu yazıtta Tiberius ve Augus- tus'un yanı sıra Iulia Augusta'nın Teos halkı için yaptığı iyiliklere de değ- nilmiş ve Teos'un ünlü Dionysos Tapınağı'nın *asylia* (dokunulmazlık) hak- kının yenilendiği belirtilmiştir.

2016 çalışmalarında Dionysos Tapınağı'nın batısında Hellenistik surun önünde bulunan 58 satırlık bir yazıt *gymnasium*daki *neos* topluluğunun De- metrius adında bir vatandaşla bir arazi üzerine yaptıkları kira sözleşmesini içermektedir. Hellenistik Döneme ait bu önemli epigrafik belgede kutsal statüye sahip arazinin kiralananması ile ilgili süreç tüm ayrıntıları ile belirtil- miştir. Bu yazıttan *gymnasium*da eğitim gören 20-30 yaşlarında *neos* grubu- nun düzenli gelir elde etmek için kendilerine miras yoluyla kalan bir araziyi kiraya çıkarttıkları anlaşılıyor. *Neos*ların değişken bir grup olmalarına rağ- men (30 yaşına ulaşan bu gruptan ayrılıyor) onların bir topluluk ve dernek olarak emlak sahibi olması ve de hukuki kişilikleriyle hareket etmeleri şim- diye kadar belgelenmemişti. Kiralanan arazinin de ayrıntılarıyla tanıtılması ve çeşitli ceza yaptırımlarının bulunması yazıtta bir başka değer katmakta- dır.

*Bouleuterion*un güneyinde *agorada* yüzeyde (89 ada 32 parsel) 4 adet yazıt ele geçirilmiştir; Bunlardan ilki, M.Ö. 3. veya 2. yy.a ait bir sur yazıtı; ikinci- si ise Teos halkının İmparator Decius için yaptırdığı heykel kaidesidir²¹. Diğer iki yazıt ise oldukça parçalar halindedir.

Teos'un yakınında yer alan Karagöl taş ocağı yeniden ziyaret edilmiş ve Roma'ya nakledilmek üzere hazırlanmış ancak yerinde bırakılmış mermer blokların üzerindeki Latince yazıtlar tekrar gözden geçirilmiştir.

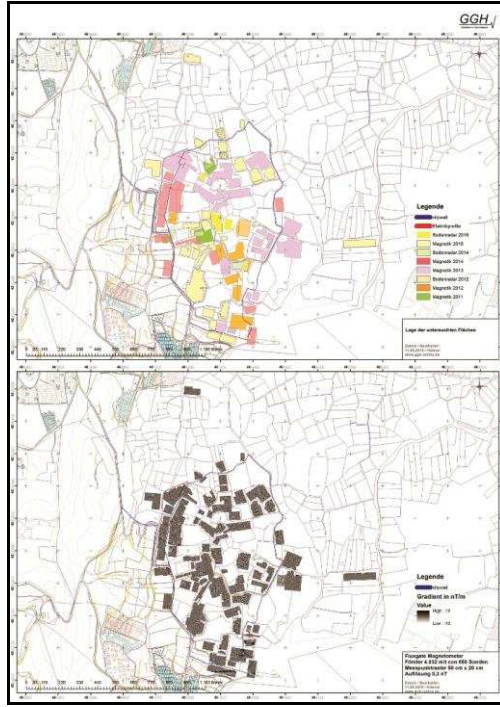
²⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Veditus_Pollio (18.12.2016).

²¹ Hatırası lanetlenen imparatorun adı yazıttan kazınmış olsa da, taş üzerinde kalan harf izleri imparatorun belirlenmesini sağlamaktadır.

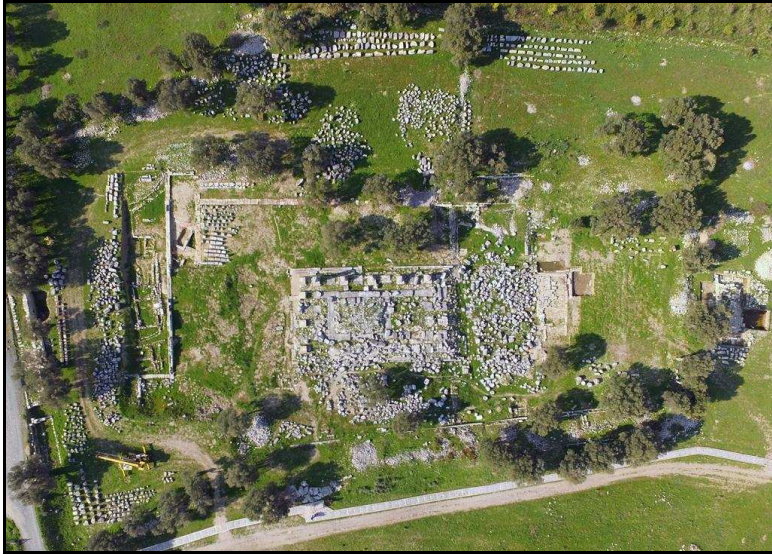
Ulamış Mezarlığı'nın çevre duvarları, İzmir Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğüne beton plakalarla yenilenmiştir. Bu çalışmalar sırasında eski duvarlar sökülmüş ve duvarda devşirme olarak kullanılmış olan Antik mimari bloklar ile mezarlığın güney duvarında daha önce tespit edilmiş olan Erken Hellenistik Döneme ait kararname ve Glaukos adında Teoslu bir vatandaşa ait, yayımlanmamış bir mezar steli, Teos depo-müzeye getirilmiştir.

Tespit ve belgeleme çalışmalarının yanı sıra daha önce bulunan ve kazı alanından depoya getirilen yazıtlar için bilgilendirme levhaları hazırlanmıştır²².

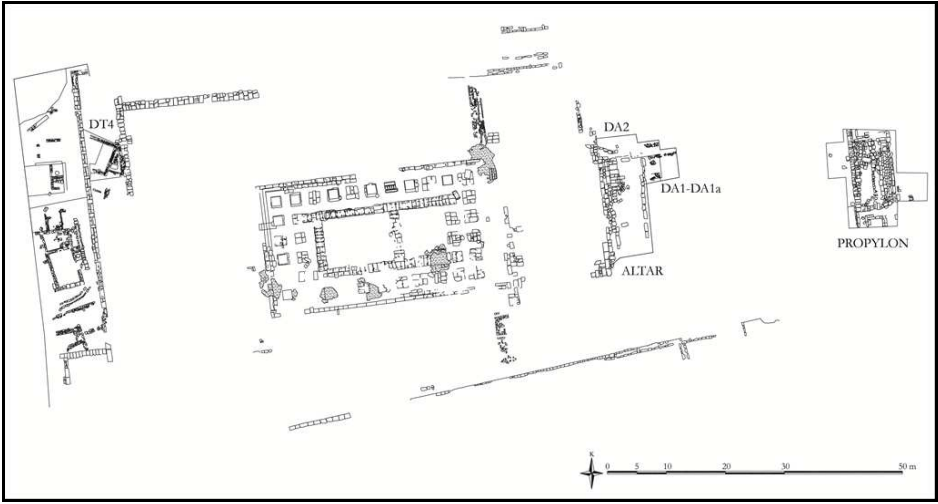
²² Levhalarda, yazıtların orijinali, çevrileri ve içerikleri, Türkçe ve İngilizce olmak üzere iki dilli olarak hazırlanmış ve böylece, ören yerini ziyaret edenler için kentin önemli yazıtları hakkında bilgi verilmiştir.

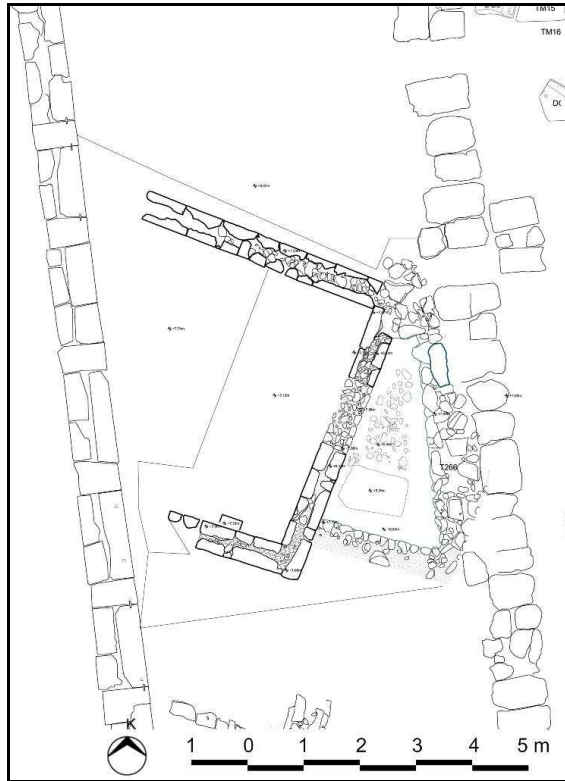
Plan 1: Teos jeofizik araştırmalarının sonuçları (2011-2016).

Resim 1: Dionysos Kutsal Alanı hava fotoğrafı.

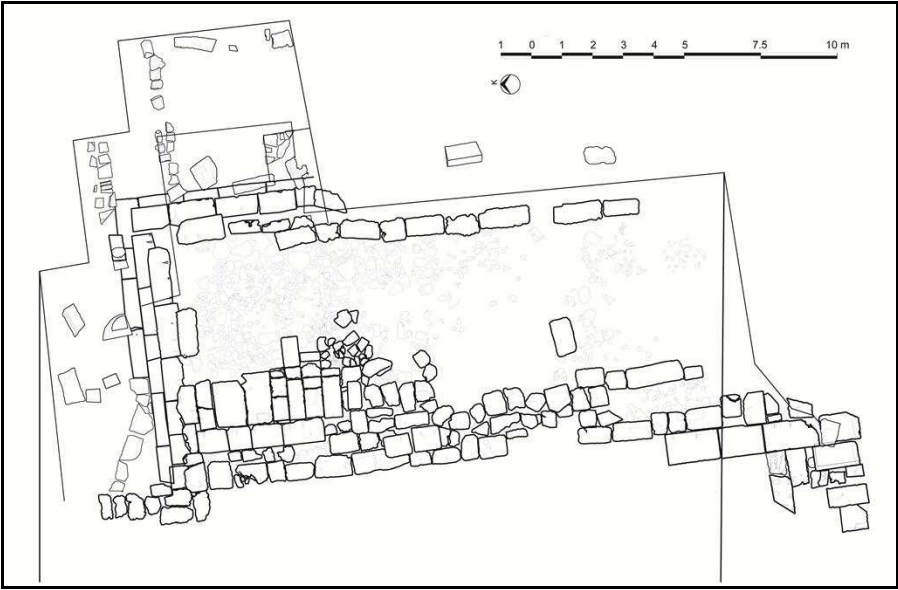
Plan 2: Dionysos Kutsal Alanı planı (2016).

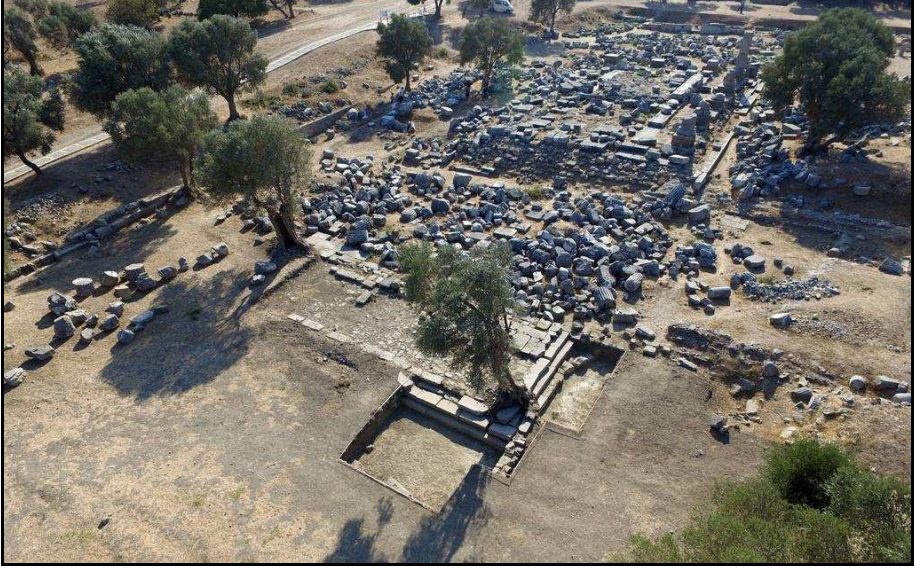
Plan 3: Dionysos Kutsal Alanı, batı *temenos*un kuzeyindeki mekân (DT3-DT4 Sondajları).

Resim 2: DT4 Sondajı (kuzeyden görünüş).

Plan 4: Dionysos Tapınağı altarı.

Resim 3: Dionysos Tapınağı Altarı, (DA1 ve DA2 Sondajları, Kuzeydoğudan Görüntü)

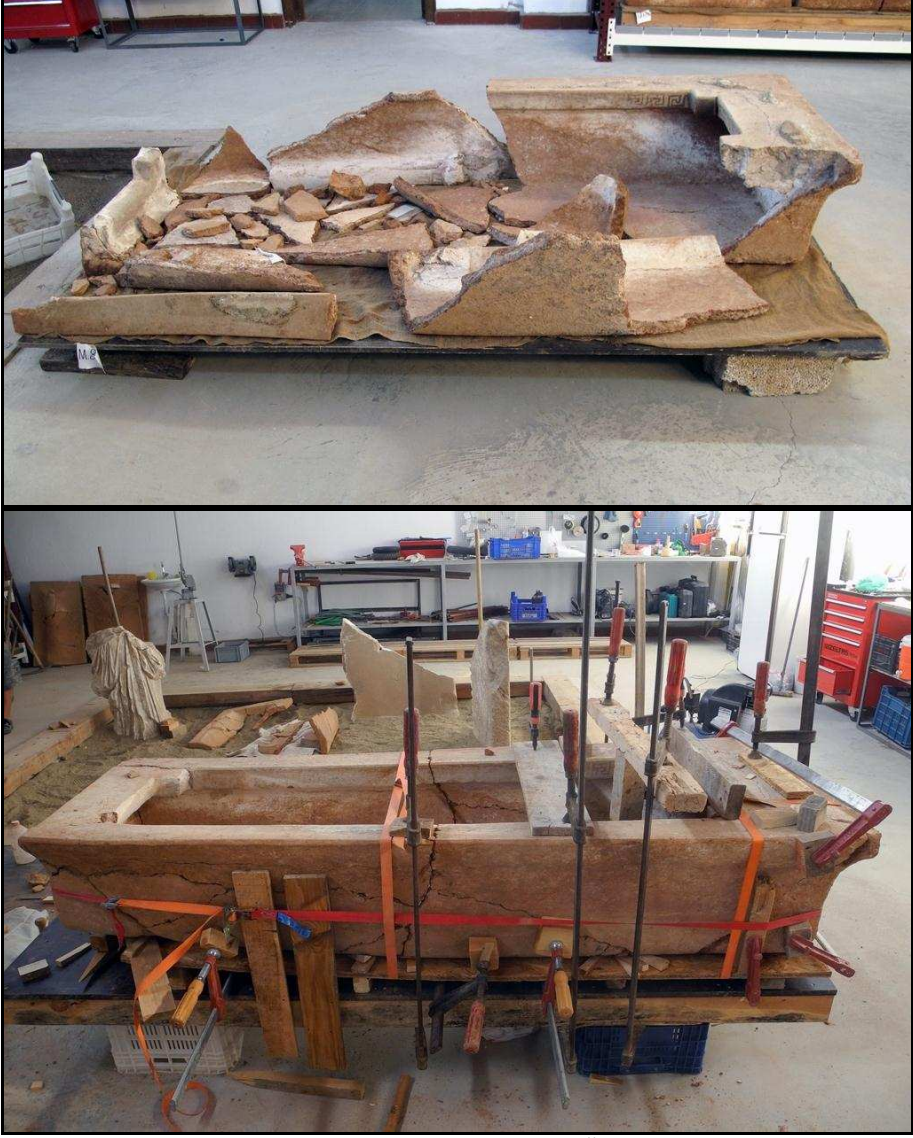
Resim 4: Dionysos Tapınağı Altarı, DA1a Sondajı Güney Kesiti

Resim 5: Tiyatro, Batı *Analemma* ve *Cavea Hava* Fotoğrafi

Resim 6a-b: Dionysos Tapınağı, DT4 Sondajı'ndan Ele Geçen Kandiller

Resim 7a-b: M80 No'lu Pişmiş Toprak Lahit (Restorasyon Öncesi ve Sırası)

Resim 8: Restorasyonu Tamamlanan Pişmiş Toprak Lahitler

Resim 9: Dionysos Tapınağı ve Tiyatro'ya Ait Mimari Blok ve Heykel Restorasyonu